

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců Mgr. Evy Šonkové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **Ing. P. R.,** proti žalované: **Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky,** se sídlem Orlická 2020/4, Praha 3, proti rozhodnutí žalované ze dne 26. 10. 2017, č. j. VZP-17-03598018-Z721, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 4. 2019, č. j. 3 A 181/2017 – 70,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalobce **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

III. Žalované **se nepřiznává** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I. Vymezení podstaty věci

[1] Žalobou podanou k Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) se žalobce domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí ředitele žalované, kterým bylo zamítnuto jeho odvolání proti rozhodnutí žalované, jímž odmítla poskytnout požadovaný výpis z osobního účtu zemřelého pojištěnce – otce žalobce.

[2] Žalobce požádal městský soud o osvobození od soudních poplatků. Městský soud v záhlaví uvedeným usnesením („napadené usnesení“) žalobci přiznal částečné osvobození od soudních poplatků v rozsahu 2/3 jeho výše. Poplatková povinnost žalobce spojená s řízením o žalobě tedy činí 1000 Kč.

[3] Tuto míru částečného osvobození od soudních poplatků přiznal městský soud žalobci s ohledem na předcházející závazný právní názor Nejvyššího správního soudu vyjádřený v téže věci v rozsudku ze dne 13. 12. 2018, č. j. 5 As 323/2018 - 18, podle něhož (zvýraznění doplněno): *„ve vztahu k výši poplatkové povinnosti za žalobu nepředstavují výdělkové a další majetkové a sociální poměry stěžovatele při zohlednění existence či neexistence překážek pracovní aktivity stěžovatele, zvlášť závažné důvody pro úplné osvobození. Lze z nich ale dovodit potřebu poměrného, částečného osvobození od soudního poplatku (lze připustit, že i v podstatné výši) tak, aby nebyl bezdůvodně odepřen přístup k soudu. V otázkách částečného osvobození od soudních poplatků je již z povahy věci vždy přítomna jistá míra uvážení soudu, jež se musí pohybovat v zákonných mezích a musí též odpovídat skutkovým okolnostem (shodně srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 5. 2013, č. j. 6 As 75/2013 – 17).“* (dále jen „závazný právní názor NSS“).

[4] V odůvodnění napadeného usnesení dospěl městský soud k závěru, že žalobce je schopen uhradit jako soudní poplatek alespoň 1000 Kč, tedy částku, která představuje 1/3 zákonem stanovené výše soudního poplatku, a proto žalobci přiznal částečné osvobození od soudních poplatků v rozsahu 2/3 výše poplatku.

[5] Vyšel přitom z kritérií uvedených v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1589/2014, která vyhodnotil ve vztahu k poměrům žalobce. Uzavřel, že by bylo zcela proti smyslu institutu osvobození od soudních poplatků, aby byla zohledňována jeho nemajetnost, pokud je zároveň alespoň potenciálně v jeho možnostech vykonávat činnost, z níž by mu plynul příjem, leč takovou činnost z vlastního rozhodnutí odmítá vykonávat. Tento svůj závěr městský soud dále podložil odkazem na účel právní úpravy patrný z příslušné důvodové zprávy.

[6] Městský soud k těmto úvahám rovněž uvedl, že pouze existence zvlášť závažných důvodů odůvodňuje prolomení zásady, podle které se má i nemajetný navrhovatel podílet na nákladech spojených se soudním řízením v míře, jakou mu poměry umožňují, byť by výše jím placeného soudního poplatku byla symbolická, aby tak pociťoval odpovědnost spjatou se zahájením a vedením řízení. Takové zvlášť závažné důvody však u žalobce neshledal.

[7] Ohledně evidence žalobce na Úřadu práce městský soud uvedl, že sice není toho názoru, že evidence automaticky garantuje získání zaměstnání, ale podstatně rozšiřuje možnosti, za nichž se o různá zaměstnání lze ucházet. Svobodným rozhodnutím žalobce neevidovat se na Úřadu práce nebo neucházet se o jinou finanční podporu, kterou systém sociálního zabezpečení umožňuje (dávky v hmotné nouzi), se žalobce vyloučil z možnosti zohlednit v jeho majetkových poměrech příjmovou složku, jíž může objektivně vzato dosahovat.

II. Kasační stížnost

[8] Proti napadenému usnesení podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, kterou opírá o důvody dle § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen „s. ř. s.“), tedy namítá nesprávné právní posouzení městským soudem a nepřezkoumatelnost napadeného usnesení.

[9] Stěžovatel v kasační stížnosti obsáhle popisuje svoji majetkovou a osobní situaci. Ve vlastnictví sice má bytovou jednotku a starší automobil, ale tento majetek je exekučně obstaven. Exekuční řízení považuje za nezákonná a uplatnil proti nim opravné prostředky. Stěžovatel po uplynutí podpůrčí doby nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti. Nemá žádné úspory či příjmy ze samostatné nebo závislé činnosti a nepobírá žádné dávky sociální podpory. Absenci příjmů zdůvodňuje tím, že je při hledání práce diskriminován, neboť zaměstnavatelé si v registrech dlužníků prověřují, zda proti uchazečům o zaměstnání není vedeno exekuční řízení. Řada zaměstnavatelů není ochotna zaměstnávat uchazeče zatížené exekucemi. Stěžovatel tak nemůže objektivně dosahovat příjmů ze zaměstnání. Nesouhlasí s tvrzením, že by pro něj bylo snazší získat zaměstnání, pokud by byl v evidenci Úřadu práce České republiky. Sociální dávky nemají sloužit k úhradě soudního poplatku. Nadto, i kdyby stěžovateli byla jakákoliv dávka přiznána, stala by se předmětem exekuce, a proto by z ní nemohl být soudní poplatek hrazen.

[10] Poukazuje rovněž na to, že jinými soudy mu bylo za stejné majetkové a osobní situace osvobození od soudních poplatků přiznáno, a to včetně Nejvyššího správního soudu, přitom se poměry stěžovatele nezměnily. Stěžovatel tvrdí, že napadené usnesení městského soudu je nepřezkoumatelné, nesrozumitelné, nezákonné a navrhuje, aby je Nejvyšší správní soud zrušil.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[11] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil zákonné náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že byla podána osobou oprávněnou a proti rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná. Při hodnocení včasnosti kasační stížnosti dospěl Nejvyšší správní soud k následujícím závěrům.

[12] Podle § 50 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), nezastihl-li doručující orgán adresáta písemnosti, vhodí písemnost do domovní nebo jiné adresátem užívané schránky; písemnost se považuje za doručenou vhozením do schránky, datum vhození vyznačí doručující orgán na doručence a na písemnosti.

[13] Z údajů vyznačených na doručence obálky napadeného usnesení obsažené ve spisu krajského soudu je přitom nepochybné, že stěžovatel nebyl dne 24. 4. 2019 při doručování zastižen a napadené usnesení mu proto bylo vloženo do domovní schránky. Údaj o datu vhození však není nijak vyznačen na obálce napadeného usnesení. To je zřejmé nejen z kopie obálky, kterou stěžovatel přiložil ke své kasační stížnosti, ale rovněž z jejího originálu, který předložil Nejvyššímu správnímu soudu na jeho výzvu. Jelikož v rozporu s předpoklady pro uplatnění právní fikce podle § 50 odst. 1 větou první *in fine* o. s. ř. není

datum vhození vyznačeno na doručence a na písemnosti, není možné považovat napadené usnesení za doručené vhozením do schránky dne 24. 4. 2019.

[14] O faktickém doručení napadeného usnesení nicméně svědčí fakt podání kasační stížnosti ze strany stěžovatele. Nepochybné seznámení se s obsahem napadeného usnesení je zřejmé z obsahu kasační stížnosti. Dle vyjádření samotného stěžovatele, které je jediným důkazem o doručení faktickým seznámením se s obsahem napadeného usnesení, je za den doručení nutno považovat čtvrtek 9. 5. 2019.

[15] Podle § 106 odst. 2 s. ř. s. věty první musí být kasační stížnost podána do dvou týdnů po doručení rozhodnutí.

[16] Podle § 106 odst. 4 se kasační stížnost podává u Nejvyššího správního soudu; lhůta je zachována, byla-li kasační stížnost podána u soudu, který napadené rozhodnutí vydal.

[17] Lhůta pro podání kasační stížnosti tedy počala běžet dne 10. 5. 2019 a skončila uplynutím čtvrtku 23. 5. 2019. Vzhledem k tomu, že kasační stížnost podal stěžovatel dne 17. 5. 2019 u městského soudu, jenž napadené usnesení vydal, považuje Nejvyšší správní soud lhůtu pro podání kasační stížnosti za zachovanou a kasační stížnost za včasnou.

[18] Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu má stěžovatel povinnost zaplatit soudní poplatek jen tehdy, směřuje-li jeho kasační stížnost proti rozhodnutí soudu o návrhu ve věci samé či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, body 27 a 28). Takovým rozhodnutím však napadené usnesení městského soudu není, jelikož jím řešená otázka osvobození od soudních poplatků je otázkou ryze procesní. Proto stěžovateli s podáním kasační stížnosti nevznikla nová poplatková povinnost.

[19] Podle bodu 29 téhož usnesení rozšířeného senátu se pak výše uvedené závěry promítají i do úvah o povinném zastoupení stěžovatele následovně: „*Je-li podána kasační stížnost proti usnesení krajského soudu o neosvobození od soudních poplatků, o neustanovení zástupce či proti jinému procesnímu usnesení učiněnému v řízení o žalobě, je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti učiněno v rámci tohoto řízení, a proto se zde ustanovení § 105 odst. 1 a 2 s. ř. s. neuplatní*.“ Napadené usnesení městského soudu bylo vydáno v procesní otázce osvobození od soudních poplatků, povinnost zastoupení advokátem, nebo prokázání vysokoškolského právnického vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie, v tomto řízení o kasační stížnosti není dána.

[20] Důvodnost kasační stížnosti vážil Nejvyšší správní soud v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené usnesení netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), přičemž žádnou takovou neshledal.

[21] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval námitkou nepřezkoumatelnosti napadeného usnesení a shledal, že vadou nepřezkoumatelnosti netrpí. Z jeho odůvodnění je

zřejmé, z jakých tvrzení stěžovatele městský soud vycházel, jak vyhodnotil pro věc rozhodné skutkové okolnosti a jak je následně právně posoudil. Napadené usnesení je srozumitelné, neboť městský soud logickým a přezkoumatelným způsobem uvedl, jakými úvahami se řídil a k jakým dospěl závěrům. S těmito závěry ostatně stěžovatel obšírně polemizuje.

[22] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

[23] Dle důvodové zprávy k návrhu zákona č. 303/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní a některé další zákony se „*mění úprava individuálního osvobození od soudních poplatků tak, že nadále by měl soud osvobodit účastníka řízení od soudních poplatků pouze zčásti, a jen výjimečně, jestliže jsou pro to zvlášť závažné důvody, jej může od soudních poplatků osvobodit zcela. Tato změna je motivována snahou o to, aby se účastník, který nemá dostatek prostředků na zaplacení soudních poplatků v plné výši, podílel alespoň drobnou částkou, kterou je schopen zaplatit, na nákladech soudního řízení. Soudní poplatky mají mít zejména regulační funkci. U osob s velmi malými příjmy je třeba výši soudních poplatků moderovat, avšak pro zachování odpovědnosti při podávání návrhů by se i tyto osoby měly na řízení nějak finančně podílet, a pouze jsou-li proto zvlášť závažné důvody, lze navrhovatele osvobodit od soudních poplatků zcela.*

[24] Podle usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, bod 13, publ. pod č. 3271/2015 Sb. NSS, jsou soudní poplatky „*součástí soustavy poplatků (do ní ještě patří zejména poplatky správní a místní), jejichž základním rysem je zpoplatnění úkonů veřejné moci. Soudní poplatky mají tři základní funkce: fiskální (jejímž cílem je, aby ti, kdo se obracejí na soudy, přispěli k úhradě nákladů spojených s jejich činností), regulační (jejímž cílem je odradit podatele od svévolných, bezdůvodných anebo malicherných návrhů, které by soudy zbytečně zatěžovaly) a motivační (jež má působit tak, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti a účastníci právních vztahů řešili své spory mimosoudně).*“

[25] Individuální osvobození od soudních poplatků je pak procesním institutem, jehož účelem je zejména ochrana práva na přístup k soudu takového účastníka, jež se objektivně nachází v tíživých osobních a majetkových poměrech, a to před nepřiměřeným dopadem zejména regulační funkce soudních poplatků.

[26] Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlédnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se

domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit (viz rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 2. 2010, č. j. 3 As 28/2009 – 147, ze dne 21. 6. 2013, č. j. 5 As 33/2013 – 13, či ze dne 10. 4. 2017, č. j. 7 As 85/2017 – 15). Citované závěry byly rovněž aprobovány Ústavním soudem (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. I. ÚS 311/16).

[27] Napadeným usnesením byl stěžovatel částečně osvobozen od soudních poplatků. V konkrétním případě jím vedeného sporu to znamená, že mu přetrvává povinnost spojená s podáním žaloby proti v záhlaví uvedenému napadenému rozhodnutí, tedy zaplacení soudního poplatku (v poměrné části, od níž nebyl osvobozen) 1000 Kč.

[28] Toto řešení je přitom souladné s výše uvedeným závazným právním názorem NSS, který vyplynul z obsahu spisu krajského soudu vedeného v nyní řešené věci. Městský soud tedy nepochybil v tom směru, že by jej nerespektoval. Stěžovatel však brojí proti míře, ve které se mu osvobození dostalo a poukazuje na rozdílnost rozhodování jednotlivých soudů v této otázce.

[29] Městský soud založil odůvodnění napadeného usnesení prakticky výhradně na vylíčení, proč je stěžoval i přes svou nemajetnost schopen uhradit jako soudní poplatek alespoň 1000 Kč. Jádrem jeho úvahy je hodnocení, že stěžovatelova nemajetnost vyvěrá z jeho vlastních svobodných rozhodnutí neevidovat se v evidenci uchazečů o zaměstnání vedené Úřadem práce České republiky nebo se ucházet o jinou finanční podporu, kterou systém sociálního zabezpečení umožňuje. Tato rozhodnutí stěžovatele městský soud hodnotil ve smyslu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1589/2014. Podle názoru městského soudu stěžovateli nebrání v práci nebo v jiné výdělečné činnosti zdravotní důvody nebo skutečnost, že přes evidenci u příslušného úřadu práce práci nesehnal ani jiné objektivní okolnosti. Z toho vyvěrající důsledek nemajetnosti (absence příjmů z pracovního nebo obdobného poměru) proto v takovémto případě nelze posoudit coby důvod pro osvobození od povinnosti platit soudní poplatky.

[30] Toto vyhodnocení skutkových okolností v právě projednávaném případě považuje Nejvyšší správní soud za správné a zákonné. Kasační námitky stěžovatele jednotlivě i ve svém souhrnu zcela přehlížejí, že vedení soudních sporů není ničím neomezovaným a neomezovatelným právem stěžovatele, nýbrž (zejména z hlediska množství) podléhají výše uvedené regulaci uskutečňované pomocí zákonodárcem zvolené povinnosti placení soudních poplatků. S městským soudem lze jistě souhlasit v tom směru, že fakt zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání zpravidla vede k efektivnějšímu přístupu k možnostem ucházet se o zaměstnání, ať už v důsledku aktivní politiky zaměstnanosti, kterou Úřad práce České republiky provádí či v důsledku dalších povinností spojených s případnou evidencí.

[31] V reakci na jednotlivé kasační námitky je však třeba akcentovat, že odůvodnění napadeného usnesení nemá být polemikou o zaručení (dostatečného, účelově nevázaného) příjmu nepodléhajícího exekucím vedeným vůči majetku a příjmu stěžovatele, nýbrž odůvodněním toho, proč nelze stěžovatelovu zřejmou nemajetnost způsobenou však evidentně absencí příjmů z pracovního nebo obdobného poměru v tomto konkrétním

případě považovat za relevantní důvod pro neplacení soudních poplatků. V tomto směru je veškerá stížní argumentace lichá, jelikož nijak nevyvrací zjištění soudu o svobodném rozhodnutí stěžovatele nevyužívat veřejnou mocí garantované dostupné postupy ke změně (ve smyslu zlepšení) jím uváděných důvodů, pro které nemá dostatečné prostředky. Stěžovatelova stížní argumentace tedy nijak nevyvrací fakt, že důvody, pro které v důsledku nemá dostatečné prostředky pro placení soudních poplatků ve stanovené výši, není možné zohlednit.

[32] Co se týče otázky konkrétní míry osvobození od soudních poplatků, ke které městský soud v tomto případě dospěl, pak je třeba částku 1000 Kč hodnotit jak z pohledu účelu právní úpravy možného osvobození od soudních poplatků, tak pohledu dodržení závazného právního názoru Nejvyššího správního soudu, který vyžaduje, aby míra uvážení městského soudu odpovídala skutkovým okolnostem stěžovatelových poměrů.

[33] Pokud městský soud dospěl k závěru, že stěžovatel je schopen uhradit jako soudní poplatek za žalobu alespoň 1000 Kč, pak tento závěr zcela odpovídá účelu uplatněné právní úpravy § 36 odst. 3 s. ř. s. Přetrvávající povinnost stěžovatele uhradit jako soudní poplatek za žalobu alespoň 1000 Kč totiž nepochybně naplňuje předpokládanou regulační funkci. Z hlediska závazného právního názoru NSS jde rovněž o jeho dodržení, neboť tento v zásadě neumožňoval úplné osvobození stěžovatele. Částka 1000 Kč je pak odrazem stěžovatelovy zachované schopnosti dosáhnout příjmu vlastním přičiněním – typicky směnou výsledků jeho několikahodinové práce za peníze. Částka 1000 Kč přitom vždy spadá do hranice nezabavitelné částky, která mu nesmí být sražena z jeho mzdy ve smyslu § 276 a násl. o. s. ř. Stěží pak lze po městském soudu požadovat, aby pregnantně odůvodňoval, proč zvolil zrovna tuto zcela konkrétní sumu a ne třeba částku o 5 Kč nižší nebo vyšší, neboť by to přesahovalo účel tohoto jeho procesního rozhodnutí.

[34] Z výše uvedených důvodů tedy žádná z uplatněných výtek podřaditelných pod kasační důvody uvedené v § 103 odst. 1 písm. a) či d) s. ř. s. nebyla shledána důvodnou.

IV. Závěr a náklady řízení

[35] Nejvyšší správní soud s ohledem na výše uvedené závěry kasační stížnost zamítl podle § 110 odst. 1 s. ř. s. věty poslední.

[36] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s., ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl v tomto řízení o kasační stížnosti úspěch, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalované v souvislosti s tímto řízením žádné náklady nevznikly, proto jí soud jejich náhradu nepřiznal.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 21. srpna 2019

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu